

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

PECULIARITIES OF GRAMMAR SKILLS FORMATION OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

Стаття присвячена особливостям формування граматичних навичок у майбутніх учителів іноземної мови. У статті охарактеризовано методичну цілісність майбутнього вчителя іноземної мови через призму формування професійно орієнтованих граматичних навичок. На основі аналізу особливостей професійно орієнтованої граматичної компетентності майбутніх учителів іноземної мови та цілей, які реалізує вчитель у процесі її формування, визначено методичні граматичні навички та вміння, якими повинні оволодіти майбутні вчителі іноземної мови для ефективної професійно-методичної діяльності з формування у студентів зазначеної компетентності. Автори статті трактують граматичні навички як здатність розуміти і висловлювати смисл (значення), породжувати і розпізнавати фрази, побудовані за певними принципами, а не запам'ятовувати і відтворювати їх як готові формули. У статті також наголошено, що оволодіння граматичним матеріалом майбутніми вчителями іноземної мови має бути повністю свідомим, оскільки йдеться про високий кінцевий рівень володіння іноземною мовою. Високий рівень сформованості професійно орієнтованої іншомовної граматичної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови є необхідною передумовою для реалізації іншомовної комунікативної діяльності, зокрема професійної та професійно-методичної, а науковці обґрунтовують і пропонують до впровадження у навчальний процес дотичні методики. У статті визначено, що успішне освоєння граматики забезпечується створенням полісенсорного середовища, тобто за допомогою використання графічних, звукових, вербальних і невербальних засобів. Навчання граматиці неможливе без урахування принципу системності. Сприйняття інформації різними каналами дозволяє успішно оволодівати граматичними знаннями, навичками і вміннями. Освоєння граматики як системи сприяє розумовому розвитку майбутніх педагогів та досягненню високих результатів при виконанні граматичних тестів і складних завдань.

Ключові слова: майбутній вчитель, методичні знання, граматичні навички, граматична компетентність, іноземна мова.

The article is devoted to the peculiarities of the formation of grammar skills of future foreign language teachers. The article describes the methodical integrity of the future foreign language teacher through the prism of forming vocationally oriented grammatical skills. On the basis of the analysis of the peculiarities of vocationally oriented grammatical competence of future foreign language teachers and the goals that the teacher realizes in the process of its formation, methodical grammatical skills and competences that the future foreign language teachers must master for effective professional and methodical competence of students' competence are determined. The authors of the article interpret grammatical skills as the ability to understand and express meaning (meaning), to generate and recognize phrases that are built on certain principles, not to memorize and reproduce them as ready-made formulas. The article also emphasized that the acquisition of grammar material by future foreign language teachers should be fully conscious, as it is a high final level of command of a foreign language. After all, the high level of formation of vocationally oriented foreign language grammatical competence in future foreign language teachers is a necessary prerequisite for the implementation of foreign language communication activities, professional and professional-methodical in particular, and scientists, in turn, substantiate and propose teaching methods. The article determines that successful grammar development is ensured by the creation of a poly sensor environment: the use of graphic, sound, verbal and non-verbal means. Learning grammar is impossible without taking into account the principle of system. Mastering grammar as a system contributes to the mental development of future educators and achieves high results in the performance of grammar tests and complex tasks. The perception of information through different channels allows you to successfully master grammatical knowledge, skills and abilities.

Key words: future teacher, methodical knowledge, grammatical skills, grammatical competence, foreign language.

УДК 37.013;371

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-6>

Липчанко-Ковачик О.В.,

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов

Мукачівського державного університету

Варга Л.І.,

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов

Мукачівського державного університету

Фельцан І.М.,

ст. викладач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов

Мукачівського державного університету

Білак М.В.,

асистент кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді. Високий рівень сформованості професійно орієнтованої іншомовної граматичної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови є необхідною передумовою для реалізації іншомовної комунікативної діяльності, зокрема професійної та професійно-методичної, а науковці обґрунтовують і пропонують до впровадження у навчальний процес дотичні методики. Підходам і методам навчання граматиці присвячено безліч робіт. Традиційно методисти виділяють два основних підходи до навчання граматиці – експліцитний і

імпліцитний. Експліцитний підхід вирізняється поясненням граматичних правил і явищ. Імпліцитний, навпаки, характеризується повторенням і заучуванням граматично вірних структур без вивчення самих правил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах вітчизняних і зарубіжних учених висвітлене широке коло питань із проблеми формування граматичних навичок. Зокрема, встановлені етапи формування рецептивних і репродуктивних граматичних навичок (Ю.І. Пассов), сформульовані принципи організації й навчання грама-

тичного матеріалу (Н.К. Скляренко), досліджена організація граматичного матеріалу (О.І. Москальська), розроблені вправи для навчання практичної граматики (П.Б. Гурвич, М.С. Ільїн, Б.А. Лапідус, С.П. Шатілов та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як показує історичний досвід, спроби відмови від будь-якої граматики, а також перебільшення її ролі в навчальному процесі негативно позначається на результатах практичного володіння мовою. Отже, з погляду дидактики одним із головних завдань для вчителя іноземної мови є визначення місця граматики в програмі або курсі вивчення іноземної мови, що знаходиться в безпосередньому зв'язку з такими факторами, як контингент учнів, мета вивчення іноземної мови.

Мета статті – теоретично обґрунтувати методичні особливості формування граматичних навичок вчителів іноземної мови у процесі їх фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Ступінь важливості навчання граматиці диктується сферою її застосування (усна і письмова мова). Процес формування і розвитку навичок і умінь усного мовлення передбачає тільки періодичне звернення до граматики, адже у такому разі вона відіграє другорядну роль. Формування і розвиток навичок і вмінь писемного мовлення (наприклад, складання листівки, написання своєї адреси) вимагає постійної й цілеспрямованої роботи над граматиною. З аналізу наукової й методичної літератури випливає, що положення про граматичні уміння має не тільки теоретичний і термінологічний, а й практичний характер. Воно передбачає необхідність:

- 1) рясної мовної практики на етапі відтворення образу граматичного явища;
- 2) створення контрольних-вимірних матеріалів для етапу становлення граматичних умінь.

Успішне освоєння граматики забезпечується створенням полісенсорного середовища, тобто використанням графічних, звукових, вербальних і невербальних засобів.

Сприйняття інформації різними каналами дозволяє успішно оволодівати граматичними знаннями, навичками і вміннями. Методика формування граматичної навички мови характеризується сукупністю певних дидактичних і методичних принципів. Одним з основних методичних принципів навчання граматики англійської мови є принцип послідовного навчання, за якого граматичний матеріал викладається в певній послідовності.

Методика формування граматичних навичок мовлення передбачає принцип двоплановості, за якого навчання організовується таким чином, що в процесі опанування граматики ставляться і вирішуються не тільки прямі, але і непрямі завдання. Двопланове навчання розширює межі інтелекту

і пам'яті і дає вчителю можливість успішно керувати мимовільною увагою і пам'яттю учнів.

Одним з найбільш важливих методичних принципів навчання граматиці є чергування синтезу та аналізу при роботі з граматичним матеріалом. Під час навчання майбутніх вчителів іноземної мови здійснюється багаторазове поетапне чергування синтетичної і аналітичної діяльності. Традиційний принцип ситуативності, який використовується в різних методах, широко застосовується і в процесі формування граматичної навички мови. У процесі побудови навчального тексту використовуються ситуації, в яких виправдано вживається якесь конкретне граматичне явище (граматична форма або конструкції з неособовими формами дієслова, або модальні дієслова).

Тут вводиться і варіативність навчання. Навчання граматиці неможливе без урахування принципу системності. Освоєння граматики як системи сприяє розумовому розвитку майбутніх педагогів та досягненню високих результатів при виконанні граматичних тестів і складних завдань.

Диференційований підхід до формування граматичної навички мовлення передбачає використання різних методів і прийомів навчання, різних вправ залежно від цілей навчання, видів мовленнєвої діяльності, етапів навчання, мовного матеріалу і особливостей молодших школярів. Диференційований підхід характеризується, крім того, відмовою від граматичної метамови, виділенням конкретних орієнтирів, систематизацією граматичного матеріалу і переважним використанням способу навчання-пошуку [3].

Культурно зумовлений компонент граматики мови необхідно також шукати в системі цінностей, способі життя, моделях поведінки носіїв культур. Важливо вчити студентів усвідомленим розумовим операціям при оволодінні граматичними формами.

Психологічною основою навчання граматиці є формування рецептивних і продуктивних граматичних навичок як важливих компонентів граматичної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови. При дотриманні певних умов вони повинні переходити у вміння. Формування граматичних навичок і вмінь іншомовного мовлення є складною розумовою діяльністю. В її ході здійснюються складні розумові операції, що ведуть до порівняння, диференціації, знаходження спільних і відмінних рис у граматичних формах, їх розуміння, подальшого використання граматичної інформації в породженні висловлювань. Успішність виконання названих операцій залежить значною мірою від готовності учнів до функціонального узагальнення граматичних структур в ході вирішення комунікативних завдань в різних ситуаціях спілкування.

Для навчання граматичному аспекту іноземної мови доцільно також використовувати спеціально створені комп'ютерні програми. Навчальна цін-

ність таких програм полягає в раціональному апараті управління процесом формування граматичних навичок.

Виняткова роль перерахованих принципів впливає з того, що внаслідок наступності навчального матеріалу розташовується не тільки лінійно, але й концентрично, що дає змогу пропорційно у кількісному і часовому співвідношенні організувати ознайомлення з новим навчальним матеріалом, його повторення та систематизацію, що сприяє ефективному засвоєнню граматичних явищ. Що стосується принципу систематичності й послідовності, то він передбачає засвоєння знань, формування навичок і розвиток умінь та вимагає регулярної систематизації засвоєного і своєчасного відновлення прогаєних у мовленнєвому досвіді студентів.

Побудові науково обґрунтованої підсистеми вправ для формування граматичної компетенції в усному мовленні на засадах інтегрованого навчання сприятиме реалізація таких методичних принципів, як принцип інтегрованого навчання аспектів іноземної мови при домінантній ролі одного з них, принцип поєднання диференційованого й інтегрованого навчання мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності, принцип опори на першу іноземну мову, принцип урахування рідної мови, принцип концентричності в організації мовного матеріалу.

Для успішної організації та проведення навчання з формування усномовленнєвої граматичної компетенції необхідно відбирати граматичні структури, за допомогою яких відбуватиметься формування у студентів граматичних навичок усного мовлення. Відбір граматичних структур доцільно проводити на основі комунікативно-когнітивного підходу, який уможлиблює системний відбір граматичних засобів для здійснення усномовленнєвої діяльності.

Сформовані граматичні навички використовуються в мовних вміннях, які розвиваються за допомогою методу застосування. Граматичні навички є компонентами різних видів мовної діяльності і відрізняються один від одного настільки, наскільки різні самі ці види мовної комунікації.

Спочатку слід визначити основні види граматичних навичок в говорінні і письмі. Під граматичною навичкою говоріння розуміється стабільно правильне і автоматизоване, комунікативно-мотивоване використання граматичних явищ в усному мовленні. Основними якостями граматичної нави-

чки говоріння є цілісність у виконанні граматичних операцій, єдність форм і значень, комунікативна зумовленість функціонування.

Грамматичні навички, що забезпечують правильне і автоматизоване формоутворення і формовикористання слів в усному мовленні цією мовою, можна назвати мовними морфологічними навичками. До них відносяться навички правильного вживання в усному мовленні відмінкових закінчень іменників і їх детермінативів, особистих закінчень дієслів в німецькій, англійській і французькій мовах.

Мовні граматичні навички, що забезпечують стабільно правильне і автоматизоване розташування слів (порядок слів) у всіх типах речень в аналітичних і флективно-аналітичних мовах в усному мовленні, відповідно до мовних напрямів можна визначити як синтаксичні мовні навички, тобто навички володіння основними синтаксичними схемами речень.

Висновки. Отже, формування граматичної компетенції має відбуватися на основі дидактичних принципів наступності, систематичності й послідовності. Підводячи підсумки, можна констатувати, що існують різні принципи і підходи в навчанні граматиці і різні погляди на те, кого і як навчати граматиці. Також відмінності усного та писемного мовлення, про які написано в психологічних працях, зумовлюють шляхи і способи навчання граматичної сторони різних видів мовлення. Грамматичні вміння мови формуються в діяльності на всіх етапах становлення. Отже, мовні граматичні навички та вміння можуть відпрацьовуватися одночасно під час виконання комунікативних мисленнєвих завдань з урахуванням індивідуальності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Годник С.М. Процесс преемственности высшей и средней школы. Воронеж : Изд- во Воронежского ун-та, 1981. 208 с.
2. Зайченко І.В. Педагогіка: навчальний посібник для студ. вищих педагогічних навчальних закладів: 2-е вид. Київ : Освіта України. 2008. 528 с.
3. Орловська Л.К. Формування граматичної компетенції в усному мовленні на засадах інтегрованого навчання у майбутніх учителів англійської мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 301 с.
4. Подласый И.П. Педагогіка. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов в 2 кн. Москва : ВЛАДОС, 1999. 576 с.